

Vluchtelingkinderen in het onderwijs

Informatiekit

Inleiding

Voor u ligt de informatiekit 'vluchtelingkinderen in het onderwijs', een handreiking voor leerkrachten die lesgeven aan kinderen die onlangs in Nederland zijn gekomen. Deze informatiekit is samengesteld uit bestaand materiaal en erop gericht om leerkrachten in het primair onderwijs (po) en voortgezet onderwijs (vo) handvatten te geven voor de omgang met vluchtelingkinderen.

Hiertoe is de informatiekit onderverdeeld in een aantal hoofdstukken:

- Algemene achtergrondinformatie;
- Sociaal-emotionele ontwikkeling vluchtelingkinderen;
- Taalonderwijs;
- Materiaal.

Ad 1 - algemene achtergrondinformatie

Bij de algemene achtergrondinformatie vindt u factsheets en een handreiking voor leerkrachten die vluchtelingkinderen in de klas krijgen.

Ad 2 - sociaal-emotionele ontwikkeling vluchtelingkinderen

De sociaal-emotionele ontwikkeling van vluchtelingkinderen kan door traumatische ervaringen onverhoopt verstoord zijn geraakt. Vaak gebeurt dit doordat zij ervaringen hebben opgedaan die niet voor kinderen zijn bedoeld, laat staan voor de verwerking van hun kinderhersen. Toch wordt benadrukt dat deze kinderen vooral zo normaal mogelijk behandeld willen worden. Naar school gaan is helend voor deze kinderen.

Ad 3 - Taalonderwijs

In dit hoofdstuk worden handreikingen gedaan over het vormgeven van taalonderwijs in het po en het vo. Hierin wordt ook een kort overzicht gegeven van de beschikbare methodes en wordt een stappenplan gepresenteerd waar leerkrachten zich aan kunnen houden bij het lesgeven van vluchtelingkinderen.

Ad 4 - Materiaal

Naast de bestaande methodes die beschikbaar zijn, is er op het internet ruimschoots materiaal te vinden. In dit hoofdstuk wordt een aantal materialen gepresenteerd die gratis te verkrijgen zijn en nuttig kunnen zijn bij het onderwijs. Denk hierbij aan mentorprogramma's om ervoor te zorgen dat leerlingen zich welkom voelen in de klas. De materialen zijn geprint beschikbaar in de orthotheek.

De informatie komt van de volgende organisaties:

LOWAN

LOWAN ondersteunt de scholen die het Eerste Opvangonderwijs aan nieuwkomers verzorgen in het Primair en Voortgezet Onderwijs. Er worden studiedagen en bijeenkomsten georganiseerd waar informatie en expertise gedeeld wordt. Een bezoek aan hun site is veel waard. De informatie die te vinden is is recent, praktisch, divers en betrouwbaar. Tip: klik op de sitemap voor een vlot overzicht van de site (helemaal onderaan te vinden op hun homepage)

Pharos (expertisecentrum gezondheidsverschillen)

In het werk van Pharos staat het uitgangspunt 'gezondheid en kwaliteit van zorg voor iedereen' centraal. In Nederland hanteren we het uitgangspunt dat iedereen recht heeft op kwalitatief goede en toegankelijke gezondheidszorg. Gezondheid van mensen is op de eerste plaats van belang voor de kwaliteit van leven van mensen zelf. Maar ook voor de samenleving, de economie, de arbeidsmarkt, participatie en de kosten van zorg.

Pharos zet haar expertise in om de kwaliteit, effectiviteit en toegankelijkheid van de (gezondheids)zorg voor migranten en laagopgeleiden te stimuleren, preventie te bevorderen en het zelfmanagement bij deze groepen te versterken. Zij beoogt gezondheidsverschillen terug te dringen en de kwaliteit, effectiviteit en toegankelijkheid van de (gezondheids)zorg te verbeteren voor kwetsbare groepen, zoals laagopgeleiden en migranten.

Augeo

Augeo wil ervoor zorgen dat kinderen veilig en gezond kunnen opgroeien. Zij streven ernaar dat iedereen die met ouders en kinderen werkt, schadelijke en stressvolle opgroeisituaties kan signaleren en aanpakken. Ze ontwikkelen producten die hen helpen stressvolle en bedreigende opvoedsituaties te signaleren en bij te dragen aan oplossingen. Ze investeren daarin met kennis, betrokkenheid, ervaring en geld.

ARQ

Arq Psychotrauma Expert Groep is een groep van instellingen en organisaties die zich bezighoudt met de gevolgen van schokkende gebeurtenissen en psychotrauma. Elke partner in Arq is expert op een deel terrein. Samen staan de partners in Arq voor kennisontwikkeling en kennisoverdracht, begeleiding en behandeling, preventie en ondersteuning. Voor individu, organisaties en samenleving.

Centrum 45

Stichting Centrum '45 is het landelijk centrum voor specialistische diagnostiek en behandeling van mensen met complexe psychotraumaklachten. Kennis en expertise rond psychotraumatologie wordt ontwikkeld door het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek en verspreid via onderwijs. Stichting Centrum '45 heeft het keurmerk TOPGGz, vanwege de hoogspecialistische behandel functie en de structurele verankering van onderzoek en kennisoverdracht binnen de organisatie. Stichting Centrum '45 is partner in Arq.

De informatiekits is samengesteld door de ontwikkelgroep "vluchtelingkinderen in het onderwijs" van de AED. Alle teksten zijn integraal overgenomen van de websites, de bronvermelding/ website staat boven elk artikel vermeld. Januari 2016

Inhoud

Achtergrondinformatie

1. Handreiking Vluchtelingenkinderen op school *Pharos*
www.pharos.nl/.../handreiking_vluchtelingenkinderen_op_school.pdf
2. Factsheet Syrische vluchtelingen *Pharos*
www.pharos.nl/documents/doc/factsheet-syrische-vluchtelingen.pdf
3. Factsheet Eritrese vluchtelingen *Pharos*
www.pharos.nl/documents/doc/factsheet_eritrese_vluchtelingen.pdf

Sociaal-emotionele ontwikkeling vluchtelingenkinderen

4. Vluchtelingenkinderen / omgaan met traumatische ervaringen *Lowan*
<http://www.lowan.nl/primair-onderwijs/nieuws/vluchtelingenkinderen/>
5. <http://www.lowan.nl/voortgezet-onderwijs/nieuws/omgaan-met-traumatische-ervaringen/>
6. Zorgleerlingen/ Nieuwkomers en asielzoekerskinderen met specifieke onderwijsbehoeften *SLO*
<http://www.doelennieuwkomers.slo.nl/algemeen/zorgleerlingen/>
7. Gratis e-learning voor leerkrachten van vluchtelingen kinderen *Augeo*
<https://www.augeo.nl/nl-nl/nieuws/gratis-elearning-voor-leerkrachten-van-vluchtelingenkinderen/>

Taalonderwijs

8. Overzicht Nt2-niveaus *SLO*
http://www.slo.nl/downloads/archief/S_O_34_definitief.pdf/
9. Taalonderwijs aan anderstalige leerlingen *RPCZ*
<http://www.rpcz.nl/aanbod/taal-en-rekenen/23-nt2/9-taalonderwijs-aan-anderstalige-leerlingen>
10. Nederlands als tweede taal *multicultureel opleiden*
<http://www.multicultureelopleiden.nl/klas/didactiek/taaldidactiek/nederlands-als-tweede-taal/>
11. CED-groep *CED*
<http://www.cedgroep.nl/voortgezet-onderwijs-mbo/taal/doorlopende-leerlijnen/nieuwkomers/materialen.aspx>
12. Overzicht boeken, methoden en artikelen *SLO*
<http://www.slo.nl/primair/leergebieden/ned/taalsite/lexicon/00200/>

Materiaal

13. FC de Wereld- gratis download materiaal PO *Pharos*
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/webshop/product/226/fc-de-wereld-werkmap>
14. Welkom op school - gratis download materiaal VO *Pharos*
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/webshop/product/283/welkom-op-school-leerlingenboek>
15. Nou dag maar weer - gratis download materiaal PO *Pharos*
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/webshop/product/213/nou-dag-maar-weer>

Achtergrondinformatie

1. Handreiking Vluchtelingenkinderen op school

Pharos

www.pharos.nl/.../handreiking_vluchtelingenkinderen_op_school.pdf

Handreiking Vluchtelingenkinderen op school

Circa één op de drie vluchtelingen is minderjarig. Deze kinderen en jongeren willen niets liever dan weer naar school gaan. Een van de meest gehoorde motieven van ouders, om naar West Europa te vluchten, is dat hun kinderen hier weer een toekomst hebben. In Syrië, waar nu de meeste vluchtelingen vandaan komen ging tot 2011 97% van de kinderen naar de basisschool. Twee derde van de Syrische jeugd bezocht een middelbare school. Door de huidige oorlogsomstandigheden is het Syrische onderwijssysteem uit elkaar gevallen. Meer dan de helft van deze kinderen is intussen van onderwijs verstoken geweest (Unicef 2013). Waar vluchtelingen ook vandaan komen zij starten met hoge verwachtingen. Leerkrachten en docenten beamen die leergierigheid, maar vragen zich ook af hoe zij het beste kunnen omgaan met de oorlogservaringen en nare herinneringen van leerlingen.

Een normaal leven

De psychische gezondheid van kinderen hangt in sterke mate af van die van hun ouders. Dat geldt ook voor deze kinderen en ouders. Als ouders, na langere periodes van onzekerheid hun zelfvertrouwen als opvoeder terug krijgen heeft het grootste deel van deze kinderen geen specialistische hulp nodig. Vluchtelingenkinderen en hun ouders willen vooral een zo normaal mogelijk leven. Weer naar school gaan is daar een belangrijk onderdeel van. Voor kinderen en ouders is het de poort naar de nieuwe samenleving waar kinderen uitgedaagd worden en weer met de toekomst bezig zijn. Maar het is meer dan dat. Schoolgaan is voor kinderen die nare en soms schokkende gebeurtenissen meemaakten helend¹.

Tips voor scholen

- Ouders hebben vooral behoefte hun taak als opvoeder weer goed op te kunnen pakken. Kinderen willen niets liever dan dat hun ouders weer ‘gewone’ ouders worden. Vluchtelingenouders zijn onbekend met het Nederlands onderwijs en (gezondheids)voorzieningen voor kinderen en hebben daarom baat bij informatie over het Nederlandse onderwijssysteem, opvoeden, de gezondheidszorg en wat de Nederlandse samenleving van ouders verwacht.
- Neem bij het inschrijven van kinderen op school de tijd om voldoende informatie te verzamelen over de gezinssituatie en de achtergrond van het kind en de familie.
- Voor vluchtelingenkinderen is sociale veiligheid nog belangrijker dan voor andere kinderen. Preventie van pesten en discriminatie is voor deze kinderen die in het verleden vaak veel onveiligheid meemaakten belangrijk. Als leerlingen zich thuis voelen op school, hebben zij een lagere kans op posttraumatische stress, depressie en angsten.
- De neiging bestaat om kinderen die uit een oorlogssituatie komen als slachtoffers te zien die voor het leven getekend zijn. De veerkracht van kinderen is echter enorm. Vluchtelingenkinderen vragen wel specifieke aandacht maar die hoeft niet specifiek op trauma's gefocust te zijn, maar op het versterken van onderlinge sociale steun. Uit onderzoek naar kinderen uit oorlogsgebieden weten we dat deze klachten grotendeels zonder professionele hulp verminderen of verdwijnen. Sociale steun versterken doen scholen door in klassen extra aandacht te besteden aan sociaal emotionele ontwikkeling of door maatjesprojecten binnen of rondom de school te organiseren. Culturele activiteiten en bijvoorbeeld ‘koffieochtenden’ verbinden onderwijsteam, ouders en kinderen.

Gezondheid

De gezondheid van vluchtelingenkinderen is zeker in de beginperiode vaak kwetsbaar. Dan zijn er veel kinderen met psychische en lichamelijke klachten. Veel van die klachten horen, hoe belastend ook, bij de normale verwerking. Bijvoorbeeld (opnieuw) bedplassen, angstdromen en verlatingsangst. Als dergelijke klachten lang voortduren en het dagelijks functioneren van kinderen belemmeren is soms extra ondersteuning nodig.

- Maak vooral gebruik van bestaande organisaties zoals de jeugdgezondheidszorg (JGZ), zorginstanties op scholen en sociale wijkteams. Scholen kunnen zelf het voortouw nemen om deze instanties aan te spreken. Soms kopen scholen bijvoorbeeld extra schoolmaatschappelijk werk in.
- Zorg ervoor dat ieder nieuw vluchtelingenkind in de klas, als dat niet eerder in een opvangcentrum al gebeurd is, een gezondheidscheck van de JGZ krijgt. Zij hebben de taak om de ontwikkeling en gezondheid van kinderen te volgen, voorlichting te geven, te adviseren en hulp te organiseren. In asielzoekerscentra heeft de JGZ al een centrale rol en adviseren zij ouders bijvoorbeeld in het omgaan met oorlogservaringen en het opvoeden in Nederland. De overdracht naar de gemeente is echter kwetsbaar; de school kan hierin een attenderende en verbindende rol spelen.
- Voor kwetsbare gezinssystemen zoals één ouder gezinnen en gezinnen waarvan bekend is dat er problemen zijn kan in veel gemeenten een wijkteam ingesend worden. Zij kunnen bijvoorbeeld met de eigen organisaties van vluchtelingen bijeenkomsten over opvoeden organiseren. Er is op diverse plekken positieve ervaring opgedaan met dit soort bijeenkomsten.
- Pharos biedt scholen, leerkrachten en docenten deskundigheidsbevordering en advisering op maat over de opvang en begeleiding van vluchtelingenleerlingen.

Praktische informatie

- Praktische tips hoe scholen kinderen met oorlogservaringen kunnen ondersteunen staan in het door Unicef gemaakte boekje 'Kinderen met oorlogservaringen; Handreikingen aan leerkrachten en ouders' met adviezen over omgaan met agressie, depressie, angst en verdriet.
- LOWAN ondersteunt scholen bijvoorbeeld als het gaat om de wet- en regelgeving, financiering en de onderwijspraktijk. Op het digitale forum delen scholen ervaringen en gaan in op vragen. Daar staan ook voorbeelden van onderwijsintake procedures.
- In Roermond vond een pilot plaats waar JGZ en opvangscholen samenwerkten bij de opvang van nieuwkomers.
- Op de website van Pharos staan factsheets die steeds opnieuw geactualiseerd worden. Bijvoorbeeld Syrische vluchtelingen, Eritrese vluchtelingen en Gezondheidsbevordering van Vluchtelingen in gemeenten.
- Pharos ontwikkelde klassikale methoden die scholen met nieuwkomers kunnen gebruiken om kinderen ervaringen te laten delen en zich welkom te voelen. [Welkom op school](#) voor het voortgezet onderwijs en [FC de Wereld](#) voor het primair onderwijs.

1 Tuk, B., & de Neef M. (2015) Welkom op school. Mentorlessen en lessen relaties en seksualiteit voor nieuwkomers. Pharos, Utrecht

2 Fazel, M., Reed, R.V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2011). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, 379, 266-282

3 Jeppsson, O., & Hjern, A. (2005). Mental Health Care For Refugee Children In Exile in : *Forced Migration and Mental Health Rethinking the Care of Refugees and Displaced Persons* Ed: David Ingleby 3

In 2014 hebben 11.595 Syriërs een asielaanvraag ingediend in Nederland. In de eerste maanden van 2015 kwamen hier nog 3.604 aanvragen bij (IND, 2015). Syriërs vormen momenteel de grootste groep vluchtelingen in de bezetting van de centrale opvang. Het gaat om 14.704 personen, 44% van het totaal (meetmoment september 2015).

Syrische vluchtelingen

In Syrië is sinds maart 2011 een burgeroorlog gaande. Geïnspireerd door opstanden op andere plaatsen in de Arabische wereld ontstonden massaal betogingen tegen het regime van president Assad. De strijdende partijen zijn het leger van Assad, gesteund door het Libanese (sjiitische) Hezbollah en verschillende pro-overheid militias en diverse oppositiegroepen. Ondertussen streven verschillende groepen naar de stichting van een islamitisch kalifaat in de regio, waaronder de aan Al-Qaida gelieerde groepering Islamitische Staat (IS) (Home Office, 2014). Het aantal mensen dat Syrië is ontvlucht naar haar buurlanden is nu meer dan 4 miljoen. Dit maakt van het conflict een van 's werelds grootste vluchtelingencrisis in bijna 25 jaar. Niet inbegrepen zijn de meer dan 270.000 asielzoekers die een onderkomen hebben gezocht in Europa, evenals de duizenden anderen uit de regio die hun land onvlucht zijn. De toestroom van Syrische vluchtelingen naar Nederland is fors toegenomen. Hun migratie naar Nederland gaat langs illegale, risicovolle vluchtroutes via Turkije en Griekenland, of Noord Afrika en Italië.

Van AZC naar de gemeente...

Syrische vluchtelingen krijgen op humanitaire gronden vrij snel een verblijfsvergunning en moeten vanuit het asielzoekers -centrum een plaats in een gemeente toegewezen krijgen. In het AZC vindt een standaard medische screening plaats. Van hervestigde vluchtelingen is vaak medische informatie beschikbaar via IOM of UNHCR. De gezondheid van vluchtelingen wordt sterk beïnvloed door de leefomstandigheden in het AZC waar de mogelijkheden tot participatie (school, werk, sport, etc.) en financiële middelen beperkt zijn (Goosen, 2014). Kinderen krijgen in het asielzoekerscentrum een verpleegkundige intake en een medisch onderzoek in het kader van de Jeugd- gezondheidszorg aangeboden. De jeugdverpleegkundige en jeugdarts volgen de fysieke, sociale, psychische en cognitieve ontwikkeling. Het Rijksvaccinatieprogramma wordt zo nodig opgestart. Als er sprake is van gezondheidsrisico's en (dreigende) stoornissen in de ontwikkeling, schakelt de verpleegkundige of arts de juiste ondersteuning en zorg in.

Veel gemeenten kampen met huisvestingsproblemen door de fors toenemende taakstelling. In 2015 moeten gemeenten naar schatting zo'n 30.000 vluchtelingen huisvesten (Aedes, 2015). Het zorggebruik neemt bij vluchtelingen in het algemeen toe wanneer zij in een gemeente komen wonen en directe toegang hebben tot de reguliere zorg (huisarts) (Lamkaddem et al., 2013). Zij maken echter weinig gebruik van voorzieningen als ziekenhuis, specialisten, thuiszorg en tandarts. Deels ligt dit aan het feit dat de eerstelijns hulpverlener moeilijk een diagnose kan stellen en dus niet kan verwijzen en deels omdat verwijzingen uiteindelijk niet tot stand komen (Nusselder, 2012).

Syrische vluchtelingen kunnen net als andere vluchtelingen te maken hebben met:

- Chronische en vaak onbegrepen pijnklachten (SOLK). Dit kan komen doordat angst en extreme waakzaamheid leiden tot uitputting of doordat spanning en piekeren gewrichtspijn, hoofdpijn of buikpijn veroorzaken.
- Psychische en psychiatrische problemen: depressie, angst en posttraumatische stressstoornis (PTSS).
- Problematiek rond seksualiteit en voortplanting.
- Vitaminegebrek.
- Fysieke gevolgen van ondergaan geweld.
- Post traumatische klachten bij kinderen. Dit komt vooral voor als kinderen veel geweld hebben meegemaakt. Op lange termijn herstelt het grootste deel van de kinderen zonder professionele hulp.

- Gedragsproblematiek. Er zijn signalen van scholen in Nederland dat bij Syrische kinderen en jongeren vaker dan bij andere vluchtelingen jeugd sprake zou zijn van gedragsproblemen.

Tips

- Check of alle gezinsleden een medische screening hebben gehad. Zorg dat er voldoende afstemming is tussen de gemeente en de JGZ over het opstarten van de zorg.
- Wees bewust van beperkte gezondheidsvaardigheden. Veel vluchtelingen zijn de Nederlandse taal onvoldoende machtig. Zij zullen vaak minder goed in staat zijn informatie te vinden over ziekte, gezondheid en gezond leven, kunnen minder goed communiceren met zorgprofessionals en zullen adviezen en doorverwijzingen dus minder goed kunnen opvolgen.
- Ontwikkel een actuele sociale kaart.
- Stimuleer sociale contacten en participatie, investeer in bijvoorbeeld maatjesprojecten.

Gezondheidsproblemen en zorg

Door de gebrekkige gezondheidszorg in Syrië gedurende de laatste jaren en een overbelaste infrastructuur van gastlanden is de medische hulp aan vluchtelingen beperkt geweest. Houd daarom rekening met de volgende zaken:

- Veel Syrische kinderen missen hun inentingen.
- Chronische aandoeningen als astma, diabetes, hypertensie, hart en vaatziekten waren moeilijk te behandelen vanwege het gebrek aan, en de hoge prijs van, medicijnen. Prenatale zorg is niet beschikbaar geweest.
- In de vluchtelingenkampen is het aantal kleine uitbraken van bijvoorbeeld mazelen, tyfus, leishmaniasus (zandmugziekte), diarree, en hepatitis toegenomen

Bronnen: Abu Sa'Da & Serafini (2013) en El-Khatib, Scales, Vearey & Forsberg (2013).

Bevolkingssamenstelling

De grootste etnische groep in Syrië is Arabisch. Het merendeel van de Arabieren is islamitisch (zij zijn soennieten, sjiieten, alevieten, druzen of ismaëlieten). De grootste etnische minderheidsgroep in Syrië is de Koerdische die in het noordwesten leeft. De meeste Koerden zijn islamitische soennieten. Daarnaast zijn er ook jezidis, zij hangen een Koerdische volksreligie aan met elementen uit verschillende religies. Een klein aantal Koerden is christen of aleviet (CIA World Factbook, 2015). Een andere etnische minderheidsgroep is de Assyriërs, ook wel Syrisch-orthodoxen. Zij zijn christen en spreken Aramees, in deze taal noemen ze zichzelf Suryoye (Den Biesen, 2010). Een groot aantal Palestijnse vluchtelingen was gehuisvest in Syrische vluchtelingenkampen. Zij hebben niet de Syrische nationaliteit en komen nu veelal als stateloze vluchteling de asielprocedure in.

Een aantal van hen komt direct uit oorlogsgebieden en/of is ooggetuige geweest van bijvoorbeeld verdrinkingen onderweg. Beelden daarvan zijn veelvuldig in de media te zien. Deze groep wordt vrij snel na binnenkomst in gemeenten gehuisvest. Onderwijs- en zorgprofessionals willen graag bijdragen aan een succesvolle integratie en participatie van deze groep in de gemeenten, en hebben daarom behoefte aan achtergrondinformatie. De officiële taal in Syrië is Arabisch. Daarnaast wordt er Koerdisch en Armeens gesproken. Syrisch orthodoxen spreken Aramees en ook Circassische talen uit het Noorden van de Kaukasus worden wijdverbreid begrepen. Hoger opgeleiden beheersen vaak ook Frans en Engels (CIA World Factbook, 2015).

Onderwijs

Sinds 1981 geldt in Syrië een leerplicht tot 15 jaar. Vanaf 6 jaar tot 12 jaar gaan kinderen naar de basisschool. Van 12 tot 15 jaar naar een *middle school*. Vóór de start van het conflict in maart 2011 ging 97% van de Syrische kinderen van de basisschoolleeftijd naar school. De middelbare school kent een eerste basisjaar, waarna kan worden gekozen voor een alfa of bèta stroming. 67% van de Syrische jeugd ging voor het conflict naar de middelbare school (UNICEF, 2013). Vervolgonderwijs was mogelijk aan publieke en private universiteiten en andere *higher education institutes* (UNESCO, 2011). Hoewel de meeste Syrische vluchtelingen relatief hoog

zijn opgeleid geldt dat niet voor de gehele bevolking. Daarbij worden Syrische diploma's over het algemeen laag gewaardeerd binnen het Nederlandse onderwijssysteem.

Sinds het begin van het conflict is het Syrische onderwijssysteem uit elkaar gevallen. Bijna de helft van de kinderen heeft de laatste jaren geen of onvoldoende onderwijs gehad, bijvoorbeeld omdat er een tekort was aan leraren, ruimte, materialen en sanitair (UNICEF, 2013). Ook kinderen die eerder in omliggende landen zijn opgevangen kunnen te maken hebben gehad met slecht of helemaal geen onderwijs.

Wie zijn er betrokken?

Syrische vluchtelingen worden in Nederland in eerste instantie opgevangen door het COA. Wanneer ze (direct) in een gemeente worden geplaatst is de gemeente verantwoordelijk voor de ontvangst, huisvesting en begeleiding. Sinds 2013 ligt de inburgering in de handen van de vluchtelingen zelf. Volgens de WMO/WPG is de gemeente verantwoordelijk voor begeleiding van zieke en kwetsbare inwoners (Bloemen & Vloeberghs, 2012). In veel gemeenten spelen vrijwilligers van VluchtelingenWerk daarbij een ondersteunende rol. Afstemming met en samenwerking tussen huisartsen en andere zorgverleners is van groot belang. Dat geldt ook voor het COA, VluchtelingenWerk, Centra voor Jeugd en Gezin, sociale wijkteams, ROC's en andere scholen en de Dienst Werk en Inkomen. Deze ketenpartners moeten gemakkelijk in contact kunnen met zorgverleners.

Omdat onbekendheid met professionele hulp en negatieve verwachtingen de toegang tot zorg kunnen belemmeren is het wenselijk dat zij een duidelijk beeld hebben van het lokale zorgaanbod voor vluchtelingen. Ook vluchtelingenorganisaties kunnen helpen bij het opzetten van verschillende activiteiten voor de vluchtelingen gericht op ondersteuning en gezondheidsbevordering. Syriërs wonen verspreid door het land en zijn (nog) nauwelijks georganiseerd in zelforganisaties. Een uitzondering is het Syrisch Comité. Deze houdt demonstraties, debatten, culturele manifestaties en benefietbijeenkomsten om het conflict in Syrië en de gevolgen ervan onder de aandacht te houden van het brede publiek. Daarnaast organiseren zij o.a. humanitaire steun aan Syrië.

Vanuit de migratiestroom uit de jaren '80 wonen ongeveer 10.000 Syrisch-Orthodoxen in Nederland, waarvan de meeste in Twente en Amsterdam. Twente heeft zes Syrisch-Orthodoxe parochies en Amsterdam telt er twee. Zie voor meer informatie: <http://moedergodskerk.nl/> (Amsterdam)

Risico op staatloosheid onder Syrische kinderen geboren buiten Syrië

Risico op staatloosheid bestaat niet alleen onder Syrisch-Palestijnse vluchtelingen in Nederland. Wanneer een Syrische baby geboren wordt buiten Syrië is het van cruciaal belang dat de baby een geboorteakte krijgt waarop de naam van de vader geregistreerd staat. Anders loopt het kind risico op staatloosheid. De Syrische nationaliteitswetgeving staat niet toe dat vrouwen nationaliteit verlenen aan hun eigen kinderen. Dit kan alleen door middel van documentatie: een geboorte- of huwelijksakte van waarop de naam van de man staat, of als de man zelf fysiek aanwezig is. Ook als gezinnen van elkaar zijn gescheiden, en een moeder bevalt in een vluchtelingenkamp buiten Syrië, bestaat er een groot risico van staatloosheid omdat vrouwen hier geen nationaliteit kunnen verlenen aan hun eigen kinderen. Voor Syrische kinderen geboren in Nederland betekent dit dat ouder(s) de Syrische nationaliteit aan moeten vragen bij de Syrische ambassade in Brussel.

www.pharos.nl/documents/doc/factsheet_eritrese_vluchtelingen.pdf

Eritrese vluchtelingen

De grootste groep Afrikaanse asielzoekers in Nederland op dit moment zijn jonge adolescente mannen en vrouwen afkomstig uit Eritrea. Professionals bij de gemeente, in de zorg en het onderwijs staan voor de taak om deze grote groep vluchtelingen adequaat op te vangen en ondersteuning te bieden.

Huidige situatie in Eritrea en reden voor vluchten

In Eritrea is al jaren sprake van een totalitair regime. Er is geen persvrijheid, politieke vrijheid en godsdienstvrijheid. Eritrese mannen tussen 18 en 50 jaar zijn dienstplichtig en in de praktijk duurt deze dienstplicht vaak veel langer dan de voorgeschreven 18 maanden. Dienstplichtontduiking en desertie worden zonder voorafgaand proces veelal streng bestraft. In gevangenis vinden mensenrechtenschendingen zoals martelingen plaats. Het is ook een misdrijf om het land illegaal uit te reizen. Via de buurlanden Sudan en Ethiopië vluchten Eritreeërs hun land uit. Zij zetten vervolgens hun reis voort via Libië om per boot de Middellandse Zee over te steken naar Italië, en vervolgens door te reizen naar Noord-Europa (ministerie van Veiligheid en Justitie, 2014).

Samenstelling huidige groep Eritrese vluchtelingen in Nederland

De inwoners van Eritrea kunnen worden verdeeld in negen volken. Er is grote overlap in de huidige groep Eritrese asielzoekers wat betreft geografische, etnische en religieuze achtergrond. Ruim 90% van deze groep is van de etnische stam Tigrinya (op het kaartje Tigrigna), qua aantal de omvangrijkste, en behoort tot de christelijk orthodoxe kerk.

In Eritrea zijn de twee overheersende godsdiensten: het christendom en de islam (voornamelijk soennieten). 63% van de bevolking is christen, verdeeld over de Eritrees-orthodoxe Kerk, de lokale Oriëntaals-orthodoxe Kerk en diverse kleinere groeperingen zoals rooms-katholieken, protestanten en aanhangers van andere kerken.

In Nederland zijn twee Eritrese orthodoxe kerken, één in Amstelveen en één in Rotterdam. Naast deze grote gemeenschappen worden er ook kleinschalige en regionale religieuze gemeenschappen opgericht, met name door nieuwkomers (Stokes et al., 2009).

In 2014 vroegen **3.927** Eritreeërs asiel aan in Nederland. Hiervan waren **528** alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv'ers).

(bron VWN, COA en IND).

Een verklaring voor de plotselinge stijging van de instroom valt lastig te geven. De ernst van de situatie in Eritrea leidde ertoe dat de meeste Eritrese vluchtelingen in Nederland bescherming kregen (IND). Circa **80%** van de vluchtelingen kreeg een verblijfsvergunning.

Achtergrond Eritrese vluchtelingenstroom in Nederland

De eerste Eritreeërs kwamen in Nederland aan in de jaren tachtig. In de loop van de jaren zijn er meerdere Eritrese vluchtelingenstromen geweest.

- De grootste groep Eritreeërs kwam tussen 1983-1991 naar Nederland. Kenmerkend voor deze eerste groep is dat ze redelijk opgeleid zijn en goed hun weg hebben gevonden in Nederland.
- Begin jaren negentig, vlak voor de onafhankelijkheid van Ethiopië, kwam een tweede groep Eritreeërs naar Nederland. Deze tweede groep is lager geschoold (veel vrouwen zijn analfabeet) en kent veel één-ouder gezinnen.
- De derde vluchtelingenstroom kwam op gang tussen 1998 en 2000. Het gaat om mensen uit het grensgebied met Ethiopië die door de oorlog van huis en haard werden verdreven (Ogbemichael, 2006).
- De laatste grote instroom van Eritreeërs begon in 2014 en duurt nog voort. Het gaat opnieuw vooral om mensen uit het grensgebied met Ethiopië. Ruim 90 procent behoort tot de Tigrinya-bevolking en is koptisch orthodox.

Er bestaan grote verschillen in politieke visie en gevoel van nationalisme tussen de verschillende vluchtelingen. Dit kan in bepaalde gevallen leiden tot onderlinge spanningen en wantrouwen. Dit komt vooral voor tussen de eerste groep vluchtelingen en de huidige groep asielzoekers.

Onderwijsniveau

Sinds de onafhankelijkheid van Ethiopië in 1993 is toegang tot onderwijs één van de prioriteiten van de huidige Eritrese overheid. Kinderen zijn in Eritrea leerplichtig vanaf 7 tot 19 jaar (tot de 12de klas). Het opleidingsniveau onder de huidige asielzoekers en vluchtelingen afkomstig uit Eritrea verschilt onderling sterk. Het is vooral zichtbaar tussen stedelingen en dorpelingen (zie tabel 2). Dit is het gevolg van het aantal jaar onderwijs, de toegang tot hoger secundair onderwijs en de kwaliteit van het onderwijs. Volgens statistieken van UNESCO (2012) is ongeveer 67 procent van de volwassen Eritreeërs '*anders alfabeet*'. Onder adolescenten (18-24 jaar) ligt het percentage '*anders alfabeten*' op 88 procent. Vanaf de 6e tot en met de 12e klas worden leerlingen geschoold in het Engels. Het opleidingsniveau van jongeren afkomstig uit dorpen in de grensgebieden is mogelijk laag. Redenen hiervoor zijn onder andere minimale toegang tot secundair onderwijs en de sociaal-economisch ongunstige situaties van ouders (de oudste kinderen moeten meehelpen in de landbouw of doen ander werk om financieel te kunnen bijdragen). Een andere reden kan de vlucht op jonge leeftijd zijn. Sommige alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv'ers) verbleven enkele jaren in een vluchtelingenkamp voordat zij doorreisden naar Europa. Hierdoor is een gat ontstaan in het aantal gevolgde jaren onderwijs.

Opvoeding

In Eritrea hebben ouders een traditionele rolverdeling. De opvoeding wordt voornamelijk gezien als een taak voor moeders. Vaders spelen een minder grote rol in de dagelijkse opvoeding. Hun rol ligt bij het kostwinnerschap, correctie van gedrag en het aanleren van waarden en normen. De opvoedstijlen van ouders kunnen echter enorm verschillen en zijn afhankelijk van opleidingsniveau, religie en woonplaats (dorp of stad). Eritrese ouders uit de steden hanteren over het algemeen een vrijere opvoeding dan mensen woonachtig in dorpen.

De lange dienstplicht leidt ertoe dat het merendeel van de mannen en jongens een groot deel van het jaar niet thuis zijn. Moeders staan alleen voor de opvoeding en een vaderfiguur ontbreekt in veel huishoudens. De huidige groep asielzoekers en vluchtelingen van Eritrese afkomst heeft vaak met deze situatie te maken.

Er is binnen de Eritrese traditionele opvoeding weinig ruimte seksualiteit te bespreken. In Eritrea ontvangen de meeste jongeren geen tot weinig of niet correcte seksuele voorlichting.

Waar moet u op letten als zorgprofessional?

Uit ervaring weten we dat asielzoekers en vluchtelingen relatief veel gezondheidsproblemen hebben. Denk aan psychische klachten, infectieziekten en chronische ziekten. Deze problematiek speelt al vanaf de aankomst in Nederland. De meest voorkomende gezondheidsproblemen bij asielzoekers en vluchtelingen van Eritrese afkomst zijn:

- Scabiës, een vrij onschuldige en makkelijk te behandelen infectieziekte. De klachten kunnen echter behoorlijk vervelend en hardnekkig zijn, vanwege de zeer besmettelijk aard.
- Malaria. De meest voorkomende Malariasoorten zijn Malaria Falciparum (85%) en Malaria Plasmodium vivax (15%). Kenmerkend voor Plasmodium vivax is dat deze latent aanwezig kan blijven in het lichaam. Hierdoor kan een aanval van malaria soms jaren na besmetting nog optreden.
- Tuberculose komt in enkele gevallen voor. Direct na aankomst worden alle asielzoekers verplicht gescreend op tuberculose. Indien er tuberculose wordt aangetroffen, wordt direct een behandeling gestart.
- Veelvoorkomende chronische ziekten zijn: diabetes, hypertensie en hart- en vaatziekten.
- Beperkte kennis over het reproductieve en seksuele gezondheid en voorbehoedmiddelen.
- Ervaring met seksueel geweld tijdens vlucht, hierdoor ongewenste zwangerschappen.
- Psychosociale klachten, stress, depressiviteit, slapeloosheid.
- Eritrea kent een hoge prevalentie (89 procent) *vrouwelijk genitale verminking* (vgv). De vormen van vgv die vrouwen en meisjes hebben ondergaan zijn zeer uiteenlopend en afhankelijk van verschillende factoren zoals etniciteit, religie, en het opleidingsniveau van de ouders. Dit houdt in dat alle type vgv in Eritrea voorkomen. De huidige groep asielzoeker- en vluchtelingvrouwen behoort tot de Tigrinya-bevolking. Onder deze groep wordt veelvuldig type 1 vgv (clitoridectomie) uitgevoerd, een gedeeltelijk of gehele verwijdering van de clitoris.

Sociaal-emotionele ontwikkeling en handvatten voor leerkrachten

4. Vluchtelingenkinderen / omgaan met traumatische ervaringen Lowan
<http://www.lowan.nl/primair-onderwijs/nieuws/vluchtelingenkinderen/>

Vluchtelingenkinderen zijn al lang op de vlucht als ze in Nederland aankomen. Ze hebben over het algemeen al een hele geschiedenis achter de rug. De dingen die ze gezien hebben zijn niet voor kinderen bedoeld, maar vooral niet voor kinderhersenen. Zonder dat de volwassenen om hen heen het weten vormen ze ideeën over zichzelf, hun familie en omgeving die niet kloppen en niet getoetst worden aan de realiteit. Met hun verwrongen beelden groeien ze op en hun gedrag is daarom niet altijd begrijpelijk, omdat we de achtergrond niet begrijpen.

Ze zijn echter vooral kinderen. Hun normaliteit moet voorop staan. Ik zie mensen te snel aan de haal gaan met het idee van vlucht en trauma. Ze verliezen het kind uit het oog. Ze hebben te weinig aandacht voor het taalprobleem. Ze willen aan de gang met trauma, zonder echte kennis van wat dit betekent. Maar meestal heeft het kind een normale vraag die om opvoeden in plaats van behandelen vraagt. In grote getale worden mensen opgeleid in traumabehandeling, EMDR, wat dan evidence-based zou zijn. Het is daarmee in de handen van mensen die een training gevolgd hebben zonder kennis en ervaring met trauma en ontwikkeling. Zo ontstaat een wangedrocht dat schade dreigt aan te brengen.

Zoals bij alles dreigen we uit het oog te verliezen wat écht werkt. Namelijk contact, vriendelijkheid en een houding dat wij het niet weten, maar bereid zijn te leren en daar bovenop hun eigen kennis, bij te dragen. Nog steeds is er in opleidingen te weinig aandacht voor het enige wat evidence based is over bijna een eeuw heen: de non-specifieke factoren. Als we al niet weten hoe we de criminaliteit bij Marokkaanse jongens veroorzaakt hebben en hoe we die moeten voorkomen, dan moeten we voorzichtig zijn te hard te roepen dat we weten hoe we het moeten oplossen. Ons met nieuwe groepen bezig te houden zonder de ervaring met hen te hebben.

We hebben de mond vol van hulp geven, niet van observeren. We bieden traumahulp aan, denken dat het evidence based is en doen copy-paste op het kind en vervolgens op het vluchtelingkind. Met de beste bedoelingen vaak, maar naïef en soms ook gewoon met commerciële motieven.

In het gebrek aan bescheidenheid zit ook het risico te schaden. Sinds 1980 werk ik met vluchtelingen, met name Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers en heb geleerd dat er niet een enkelvoudig antwoord is op een meervoudige vraag. Dat wat je vandaag doet niet altijd op de lange duur ook echt werkt. En dat de vluchteling niet makkelijk feedback geeft en je dus onwetend op een verkeerde weg door kan gaan.

We moeten niet te snel denken dat we wel weten hoe we hen moeten opvangen en integreren en van hun trauma afhelfen.

Bijdrage van:

Dr. Martine Delfos

Dr. Martine Delfos, psychologe, is therapeute en wetenschappelijk onderzoekster.

5. <http://www.lowan.nl/voortgezet-onderwijs/nieuws/omgaan-met-traumatische-ervaringen/>

Omgaan met traumatische ervaringen De asielzoekerskinderen hebben in Nederland binnen enkele dagen na aankomst recht op onderwijs. Is dat niet wat snel? „Absoluut niet”, zegt directeur van de school in Ter Apel, Anita Klompsma-Bolk. „Je moet ze zo snel mogelijk uit hun stressvolle omgeving halen. Weg bij ouders die veel verdriet hebben. Even niet bezig zijn met alle ellende.”

De meeste kinderen willen niets liever dan weer naar school gaan! Met een veilig schoolklimaat en structuur, gericht op een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen weer komen tot leren.

Grotere instroom Syrische en Eritrese vluchtelingen

Ook het onderwijs krijgt te maken met de actualiteit van de grotere instroom van vluchtelingen in ons land. Veel docenten vragen zich af wat ze moeten weten over deze kinderen en hoe ze hen zo goed mogelijk kunnen opvangen. Pharos heeft veel ervaring in het adviseren van scholen over de sociaal emotionele ondersteuning van vluchtelingen. Hun handreiking voor scholen geeft een eerste houvast. In de factsheets (deze worden steeds geactualiseerd) meer informatie over Syrische en Eritrese vluchtelingen. Dit zijn momenteel de grootste groepen.

Martine Deflos heeft als psychologe en wetenschappelijk onderzoekster al jarenlang ervaring met deze kinderen, ook alleenstaande minderjarigen. “Ze zijn al lang op de vlucht als ze in Nederland aankomen en hebben al veel meegemaakt en gezien. Maar het zijn vooral kinderen. Hun normaliteit moet voorop staan. Ik zie mensen te snel aan de haal gaan met het idee van vlucht en trauma. Ze verliezen het kind uit het oog. Ze hebben te weinig aandacht voor het taalprobleem. Ze willen aan de gang met trauma, zonder echte kennis van wat dit betekent. Maar meestal heeft het kind een normale vraag die om opvoeden in plaats van behandelen vraagt.”

Kinderen met oorlogservaringen, een handreiking

In deze publicatie van Unicef een overzicht van oorlogservaringen die stress bij kinderen kunnen veroorzaken. U krijgt inzicht in wat normale en wat extreme reacties zijn voor verschillende leeftijdscategorieën waaronder 13-16 jarigen. Het 2e deel bevat adviezen voor docenten en ouders om kinderen gericht hulp te kunnen bieden en wanneer de hulp van deskundigen moet worden ingeroepen. Zowel Pharos als Centrum 45 benadrukken dat de tips grotendeels nog zeer bruikbaar zijn.

Ouderbetrokkenheid

Uit interviews van Pharos met Syrische ouders blijkt dat zij het liefst zo snel mogelijk hun taak als opvoeder weer goed willen oppakken. Spontaan noemen zij hoe belangrijk zij het onderwijs vinden. Zij vestigen hun hoop op een betere toekomst op de kinderen en hun onderwijsprestaties. Dat is een veel gehoord motief om te vluchten. Wel maken ouders zich zorgen om de grote verschillen tussen opvoeden in Syrië en Nederland. Ze zoeken naar een balans hierin.

When we take care of our children, we have too much power and control. I feel here it is not like that, children are too much free. In my culture this is not acceptable. I am afraid for my children to grow up in this culture, and that they will become free and use hasjies or alcohol, have relationships or make wrong friends. (Moeder van 3 kinderen van 11-16 jaar oud).

Om te voorkomen dat kinderen en ouders uit elkaar groeien is investeren in een goede relatie met ouders van groot belang. Deze ouders hebben baat bij informatie over het Nederlandse onderwijssysteem, opvoeden, de gezondheidszorg en wat de Nederlandse samenleving van ouders verwacht. Externe organisaties zoals de schoolarts en schoolverpleegkundige kunnen bijvoorbeeld op school ouders voorlichten over onderwerpen waar ouders zich zorgen over maken.

6. Zorgleerlingen/ Nieuwkomers en asielzoekerskinderen met specifieke onderwijsbehoeften

SLO

<http://www.doelennieuwkomers.slo.nl/algemeen/zorgleerlingen/>

Zorgleerlingen

Nieuwkomers- en asielzoekerskinderen met specifieke onderwijsbehoeften

Voor alle leerlingen is het belangrijk om op een cyclische manier opbrengsten te analyseren en op basis van deze analyses en interpretaties het onderwijs te verbeteren. Hierbij kan gebruikt gemaakt worden van bijvoorbeeld de evaluatieve cyclus bij opbrengstgericht werken of de cyclus van het handelingsgericht werken. In de onderstaande tekst wordt kort aangegeven hoe zo'n proces er uit kan zien en welke stappen relevant zijn.

Door planmatig gegevens te verzamelen en te analyseren, kan op een gegeven moment geconstateerd worden dat een leerling niet de vooruitgang boekt die wordt verwacht. Het gaat hierbij om leerlingen die zich, ten opzichte van andere nieuwkomers, anders of trager ontwikkelen. Los van de NT2- problematiek kan er sprake zijn van een specifieke onderwijsbehoefte, bijvoorbeeld een ontwikkelings-, leerstoornis of andere beperking (ADHD, autisme, ESM, dyslexie et cetera). Voor deze leerlingen is het belangrijk dat ze de juiste diagnose en ondersteuning krijgen, zodat zij met hun beperking zo optimaal mogelijk kunnen leren.

Het vaststellen van een stoornis is complex bij anderstalige leerlingen. Er is vaak sprake van onder- of overdiagnose: zo wordt bijvoorbeeld een taalontwikkelingsstoornis soms gezien als een NT2- probleem. Anderzijds zijn anderstalige leerlingen oververtegenwoordigd in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs.

Een aantal tips

- Gebruik een cyclisch proces, zoals de cyclus van opbrengstgericht of handelingsgericht werken.
- Leg alle gegevens, onderzoeken, leerkrachtobservaties en dergelijke goed vast. Dit kan later van pas komen.
- Schakel bij verdenking van een stoornis of beperking zo snel mogelijk gerichte expertise in.
- Denk niet dat taalproblemen alleen door de anderstaligheid komen; er kan meer aan de hand zijn.
- Probeer bij het diagnosticeren experts in te schakelen die bekend zijn met meertaligheid;
- Gebruik waar mogelijk bestaande protocollen, aanvullende materialen, hulpmiddelen en dergelijke.

7. Gratis e-learning voor leerkrachten van vluchtelingen kinderen Augeo
<https://www.augeo.nl/nl-nl/nieuws/gratis-elearning-voor-leerkrachten-van-vluchtelingenkinderen/>

Gratis e-learning voor leerkrachten van vluchtelingenkinderen

De e-learning 'Steun bieden aan vluchtelingenkinderen' is één van de maatregelen die de Staatssecretaris neemt samen met o.a. het COA, LOWAN, de PO-raad, en andere partijen om onderwijzend Nederland te helpen bij de opvang van vluchtelingenkinderen. Met deze online cursus komt op een toegankelijke manier basiskennis beschikbaar over chronische stress en de manier waarop leerkrachten kunnen bijdragen aan de veerkracht van kinderen na ingrijpende levenservaringen. Hiermee wordt ook tegemoet gekomen aan de vraag vanuit het onderwijs.

De cursus is ontwikkeld in samenwerking met onder andere experts als Pharos, Centrum'45, klinisch psychologe Leony Coppens, en betrokkenen bij het onderwijs aan vluchtelingenkinderen. Aan de cursus werken ook jong volwassenen mee die als kind naar Nederland vluchtten, maar ook een ouder die indertijd met haar kinderen vluchtte. Zij vertellen in de cursus over hun ervaringen op school en wat hen wel of niet heeft geholpen.

In de cursus leren leerkrachten over de effecten van chronische stress en hoe zij in hun dagelijks werk als leerkracht veerkracht en herstel kunnen bevorderen van kinderen die stressvolle gebeurtenissen meemaken. Zodat kinderen zich weer veilig voelen en weer kunnen leren. De e-learning bestaat uit verschillende onderdelen die flexibel en separaat van elkaar kunnen worden gevolgd. In totaal bevat de cursus 4 uur lesstof.

De e-learning wordt verspreid via de Augeo Academy voor Sociale Veiligheid. In samenwerking met de Maatschappelijke Alliantie Nederland wordt ook gratis Europese verspreiding voorbereid. Aanmelden:

<https://www.augeo.nl/nl-nl/nieuws/gratis-elearning-voor-leerkrachten-van-vluchtelingenkinderen/>

Taalonderwijs

Overzicht Nt2-niveaus

Niveau	Beheersing
NT2 5	Beheersing van het Nederlands op dit niveau betekent dat iemand het Nederlands vloeiend en bijna accentloos beheerst
NT2 4	Dit niveau is vergelijkbaar met dat van de eindtermen voor het NT2-Staatsexamen programma II. Beheersing van het Nederlands op dit niveau betekent dat iemand kan deelnemen aan een vakopleiding, middenkader- of specialistenopleiding van het secundair beroepsonderwijs, aan het hoger beroepsonderwijs en aan het wetenschappelijk onderwijs. Tevens is op dit niveau sprake van een taalvaardigheid die iemand geschikt maakt voor het uitoefenen van middelbaar en hogere functies op de arbeidsmarkt.
NT2 3	Dit niveau is vergelijkbaar met dat van de eindtermen voor het NT2-Staatsexamen programma I. Beheersing van het Nederlands op dit niveau betekent dat iemand kan deelnemen aan een basisberoepsopleiding in het secundair beroepsonderwijs, of aan een daarmee vergelijkbaar opleidingstraject vanwege arbeidsvoorziening of op de werkplek. Tevens is op dit niveau sprake van een taalvaardigheid die iemand geschikt maakt voor het uitoefenen van lagere functies op de arbeidsmarkt. Dit niveau van taalbeheersing NT2 geldt binnen het inburgeringsbeleid als streefniveau
NT2 2	Beheersing van het Nederlands op dit niveau betekent dat iemand zich minimaal kan redden in de Nederlandse samenleving en in staat is tot deelname aan een assistentenopleiding of aan een daarmee vergelijkbaar leertraject vanwege arbeidsvoorziening of op de werkplek. Dit op voorwaarde dat de opleiding in zodanige mate voorzien is van taalcomponenten dat de deelnemer bij afronding van de opleiding de Nederlandse taal beheerst op het niveau dat past bij het eindniveau van de betreffende opleiding.
NT2 1	Beheersing van het Nederlands op dit niveau is zeer elementair en levert hooguit een aanwijzing voor de wenselijkheid van doorstroming naar een opleiding NT2 van het tweede niveau.

Taalonderwijs aan anderstalige kinderen

Kinderen die de Nederlandse taal niet als moedertaal kennen én niet tweetalig worden opgevoed, maken op de basisschool kennis met Nederlands als nieuwe taal. Deze leerlingen verlangen een andere soort begeleiding.

Werkwijze

NT2 programma's/werkwijzen als:

- Zien is snappen
Met Zien is Snappen geven we u een handreiking hoe u met eenvoudige middelen anderstalige kinderen meer Nederlands kunt onderwijzen.
- Contact! Actief Tweede Taal Leren Het werken met Contact! stimuleert en creëert situaties met interactie. De gevarieerde taalgebruikssituaties en betekenisvolle en motiverende activiteiten maakt deze werkwijze onderscheidend. Contact! maakt gebruik van de principes en gestructureerde werkvormen van Coöperatief Leren en Meervoudige Intelligentie.
- Horen, Zien en Schrijven Horen, Zien en Schrijven is hét NT2-startprogramma voor kinderen die in het Nederlands niet aanspreekbaar zijn. Schakelklassen, internationale scholen, maar ook andere scholen die te maken krijgen met een leerling die de Nederlandse taal niet spreekt, kunnen hiermee direct aan de slag. Horen, Zien en Schrijven is een schriftelijk NT2-programma, waarin de taal die eerst mondeling is aangeboden, door leerlingen grotendeels zelfstandig kan worden verwerkt.

<http://www.multicultureelopleiden.nl/klas/didactiek/taaldidactiek/nederlands-als-tweede-taal/>

Nederlands als tweede taal

Welke recente handboeken kan ik raadplegen over meertaligheid en NT2-onderwijs?

Voor het basisonderwijs kun je het Handboek NT2 in het basisonderwijs(2005) onder redactie van Folkert Kuiken en Anne Vermeer, gebruiken.

Voor het voortgezet onderwijs kun je het boek Lesgeven in Meertalige klassen (2007) van Monique van der Laarschot gebruiken

Meer algemene informatie over NT-2 onderwijs vind je in het Handboek Nederlands als Tweede taal in het Volwassenenonderwijs (2010) onder redactie van Bart Bossers, Folkert Kuiken en Anne Vermeer.

Welke websites kan ik raadplegen over meertaligheid en NT2-onderwijs?

Een onderdeel van de website Digidact <http://digidact.org/> is geheel gewijd aan NT2-onderwijs. De website voor

huiswerkbegeleiding <http://www.multicultureelopleiden.nl/klas/didactiek/taaldidactiek/nederlands-als-tweede-taal/> heeft enkele aparte pagina's met adviezen voor meertalige leerlingen en hun ouders.

Zie ook de website van Kennisnet, afdeling NT2. Hier vind je onder meer informatie over recente ontwikkelingen in het vakgebied, opleidingsmogelijkheden, methoden en lesmateriaal.

Zie ook de site van de Beroepsvereniging van docenten Nederlands als Tweede Taal. Het doel van deze site is informatie-uitwisseling, belangenbehartiging en deskundigheidsbevordering.

Een toonaangevend blad over NT2-onderwijs is LES. Het werkkterrein van Les omvat alle educatieve activiteiten voor (jong)volwassen anderstaligen - in de ruimste betekenis van het woord (inclusief de maatschappelijke, beleidsmatige en organisatorische context). Nieuwe publicaties en lesmaterialen, belangrijke ontwikkelingen en interessante experimenten worden beschreven, besproken en van commentaar voorzien.

Het expertise centrum NT2 bestaat uit een samenwerkingsverband van: KPC-groep, CINOP, ITTA en CED-groep. Het centrum werkt momenteel aan vier projecten: Vroege NT2-verwerving, Eerste opvang nieuwkomers in PO/VO, Duale trajecten op de werkvloer en Toetsen en examens. Op deze website kun je over deze vier projecten meer informatie vinden.

Waar vind ik lesmateriaal voor NT2-onderwijs?

<https://www.kennisnet.nl/artikel/hoe-ict-scholen-helpt-bij-lesgeven-aan-vluchtelingenkinderen/>

Er zijn veel organisaties en websites via welke je lesmateriaal kunt vinden. Via de site van de Taalunie kun je bijvoorbeeld de materiaalbank vinden.

Via de site van Kennisnet kun je heel veel bronnen vinden met (digitaal) lesmateriaal. Dat kan ingezet worden voor NT2-groepen, maar het kan ook gebruikt worden om leerlingen met een andere taalachtergrond extra aandacht aan het Nederlands te laten besteden. Heel aantrekkelijk is de website Je kan me wat, met veel interactieve oefeningen.

Welke opleidingen kun je volgen op het gebied van NT2-onderwijs?

Voor NT2 bestaat geen aparte bevoegdheid. Wel kun je aan diverse universiteiten en hogescholen een opleiding volgen die ook toewerkt naar een door de

Beroepsvereniging NT2 erkende certificering. Op de site van de Beroepsvereniging NT2 is een overzicht van de opleidingen tot Nt2-docent gepubliceerd.

<http://www.cedgroep.nl/voortgezet-onderwijs-mbo/taal/doorlopende-leerlijnen/nieuwkomers/materialen.aspx>

Materialen VO

CED biedt de volgende materialen die u kunt inzetten:

- Lezen over grenzen heen: om na te gaan wat het niveau is van de leesvaardigheid in de eigen taal van anders gealfabetiseerde leerlingen
- Alfa en Hippo voor analfabete en laaggeletterde nieuwkomers;
- Woordenweb, een woordenschatprogramma waarmee leerlingen zelfstandig hun woordenschat kunnen oefenen. In dit programma zijn ook de schooltaalwoorden van het posterproject opgenomen.
- Kwint is een opfrisprogramma realistisch rekenen.
- Nieuwsbegrip wordt op veel ISK's ingezet binnen de Nt2 lessen, maar ook voor de kernvakken Rekenen en Engels is er bruikbaar materiaal. Nieuwsrekenen kan worden ingezet voor gevorderde Nt2 leerlingen om contextopgaven te oefenen. Newswise, is geschikt voor leerlingen die in eigen land al Engels hebben gehad. Hiermee kunnen ze hun Engels onderhouden en uitbreiden.
- Nieuws over Nederland: een selectie uit het Nieuwsbegriparchief van teksten over onderwerpen in het kader van Kennis van de Nederlandse Samenleving. Deze zijn in te zetten als extra materiaal naast KNS lessen of in Nt2 lessen voor niveau A1, A2 of B1.

Overzicht boeken, artikelen en methoden

Boeken

- Appel, R., Kuiken, F., Vermeer, A. (1997): *Handboek Nederlands als tweede taal in het basisonderwijs*. : Meulenhoff.
- Hanson, M. (2003): *Klassengesprekken. Een interactieve benadering van onderwijs in multiculturele klassen*.. Utrecht: Uitgeverij de Graaf.
- Biemond, H., Verhallen, M., Walst, R. (1996): *Leerkrachtvaardigheden Nederlands als tweede taal. Deel 3*. Den Bosch: K.P.C. Groep.
- Biemond, H., Verhallen, M., Walst, R. (1993): *Leerkrachtvaardigheden. Nederlands als tweede taal*. Den Bosch: K.P.C. Groep.
- Kuiken, F., Vermeer, A. (2005): *Nederlands als tweede taal in het basisonderwijs*. Utrecht: ThiemeMeulenhoff.

Artikelen

- Josée Coenen (2004): Deugen de nieuwe taalmethodes voor tweetalige leerlingen?. *Toon*, 2004/10, pag. 14-16
- door Jeroen van der Bijl (2001): Eerste taal beïnvloedt leren van tweede taal meer dan gedacht.. *Toon*, 2001/05, pag. 28-29
- Piet Mooren. (2000): Kinderen van wol. Over OALT en OETC. *Moer*, 2000/02, pag. 65 - 75
- C. Aarnoutse (1996): Op weg naar beter onderwijs in de Nederlandse taal. *Moer*, 1996/01, pag. 5-12
- M. Kemmeren en T. Vallen. (1999): Op weg naar concreet taalbeleid. *Moer*, 1999/06, pag. 320-329
- K. Verbeek (1997): Over domdurma en ijsjes. Tweede-taalleren ook een zaak van de remedial teacher!. *Remedial Teaching*, 1997/02
- Jo van den Hauwe, Marc Stevens en Werner Schrauwen. (2000): Taakgericht taalonderwijs in een meertalige omgeving: een brede taak. *Nieuwsbrief Netwerk Nederlands voor Pabo-docenten*, 2000/01
- Anneke Elenbaas, Marjan van der Maas en Henk Hansma. (1997): Taal is leuk. *Jeugd in school en wereld*, 1997/01
- Rob Godthelp. (2000): Taalbeleid en taalgericht zaakvakonderwijs. *Nieuwsbrief Netwerk Nederlands voor Pabo-docenten*, 2000/01
- Door Albert Cox. (2001): Taalleren met de babbeldoos is kinderspel. *Toon*, 2001/04, pag. 6-7
- S. Scholten en A. Snelder. (1997): Taalstimuleringsproject voor allochtone peuters. *Logopedie en Foniatrie*, 1997/08
- (1998): Trias: Onderwijs in de eigen taal voor kleuters. *Moer*, 1998/2, pag. 58-66
- Sylvia Bacchini en Yvonne van Rijk (1980): Woordjes en plaatjes. ICT en tweede-taalverwerving van jonge kinderen.. *Jeugd in school en wereld*, 1980/01, pag. 28-31

Methoden

- Allemaal taal (1986): Uitgeverij, Tilburg: Zwijsen BV.
Programma tweedetaalverwerving voor anderstalige leerlingen.
- Laat wat van je horen: : Het Projectbureau.
- Laat zien wat je zegt: Lisse: Swets & Zeitlinger BV.
- Leesmethode voor anderstaligen: Haags Centrum voor
Onderwijsbegeleiding, Den Haag: H.C.O..
- Lezen doe je overal: Uitgeverij, Tilburg: Zwijsen BV.
Methode voor allochtone kinderen
- Met zoveel woorden (1997): Nergens: -- onbekend.
Woordenschat uitbreiding na Knoop, Laat en Taalplan Kleuters
- Prisma project: Rotterdam: Partners training& Innovatie.
Mondeling Nederlands, lezen, schooltaal
- Taal voor iedereen (1994): Nergens: -- onbekend.
J. Sijtstra
Raamplan voor een geïntegreerde NT1/NT2-methode voor de basisschool
- Taalplan Kleuters: : Meulenhoff.
- Van horen en zeggen: Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Verder met Nederlands: : Stichting Samen Wonen Samen Leven.
- Zitten, staan, lopen: Arnhem: OVG.

Materiaal

13. FC de Wereld- gratis download materiaal PO *Pharos*
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/webshop/product/226/fc-de-wereld-werkmap>
14. Welkom op school - gratis download materiaal VO *Pharos*
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/webshop/product/283/welkom-op-school-leerlingenboek>
15. Nou dag maar weer - gratis download materiaal PO *Pharos*
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/webshop/product/213/nou-dag-maar-weer>

Prints van deze materialen (boeken) zijn beschikbaar in de orthotheek. Het materiaal is vrij te downloaden / gebruiken.

Samengesteld door AED Ontwikkelgroep vluchtelingkinderen in het onderwijs.

Januari 2016